

ալնպէս նա նորան կը հռչակի իբրեւ տաղանդաւոր հրապարակասօս, եթէ դա Մատթէոս Մամուրեանն է, պ. Բերբերեանը չի նալիլ ոչ մի հանգամանքի և առաջ ալ և ալլութեան կը թխի՝ տաղանդաւոր հրապարակասօս և լուսաւորած մանկավարժ Մամուրեան (էջ 446):

Անճշդութիւններից լիշինք ալն, որ պ. Վեսելովսկին սխալմամբ ընդունել է իբր Բաֆֆիի լոբելեանը չտօնւեց, մինչդեռ նա տօնւեց ժողովարարութեան և պարզեաների ու ուղերձների ձևով, թէ և ոչ մի օրւալ հանդիսով. և ալլ մանաւանդ ուշադրութեան արժանի է, որ Բաֆֆին մեղանում առաջինն եղաւ, որ արժանացաւ լոբելեանական ընդհանուր ցոյցերին: Դորա հակառակ պ. Բերբերեանը տօնել է տալիս պ. Պաօլեանի լոբելեանը, մինչ դեռ ճշմարտութիւնը ալ է, որ ալլ լոբելեանի համար 1889-ին մի մասնաժողով կազմւեց, սակաւն չգործեց, որքան մեղ լալտնի է:

Խնդիր կարող է լինել, թէ որ-

քան նպատակաւարմար է ալն ձևը, որ տրւած է ներկալ ժողովածուն, ուր ալ և ալլ վէպերից միալն հատհատ գլուխներ են թարգմանւած: Անկասկած է, որ գերմանական Armenische Bibliothek-ի ձևը գերադասելի է, քանի որ նորա ամեն մի հատորիկը մի ամբողջութիւն է կազմում: Բալց և ալնպէս ռուս հասարակութեան ալժման պահանջի համար ներկալ ժողովածուն իւր հատընտիր ձևով ոչ միալն կարող է օգտակար լինել և գուցէ լինի աւելի ևս հետաքրքրական: Հետաքրքրութիւն չարժելու տեսակէտից՝ պ. պ. Վեսելովսկու և Բերբերեանի ժողովածուն մեծապէս աջողած պէտք է համարել:

Մի վերջին նկատողութիւն ևս. բեկեւորիտ չի նշանակում միալն վիպասան, ալ և ոտանաւորով դրող բանաստեղծներ, գրամատուրգներ և ալն, որոնք դուրս են գցած ներկալ հատորից:

Ա. Ա.

Հեղինակ ?, փոխադրեց Գրիգորիա Երզնկեանց.—«Թւաբանական խնդիրներ և օրինակներ»: Տարրական դասընթացք. ա. և բ. տարի, 1892 թ., 108 էջ, գինն է 30 կոպէկ:

Պ. Գրիգորիոս Երզնկեանցը իր աշխատութեան լաւաջաբանի մէջ լալտում է, որ օգտւել է Գոլդենբերգի դասագրքից, «չառ փոփոխութիւններ անելով (?) և բոլորովին ինքնուրույն ձև տալով (?) մեր գիւ-

ղական և քաղաքալին մանկանց կեանքի պալմանների համաձայն»: Տեսնենք թէ որքան ճշմարտութիւն է պարունակում ալլ խօսքերի մէջ:

Պ. Գոլդենբերգի դասագրքում

զետեղած են 752 խնդիրներ. պ. Երզնկեանցի դասագրքում նոյնպէս 752. Երկու դասագրքերի բոլոր խնդիրները համեմատած իրար հետ մի առ մի սկզբից մինչև վերջը, ոչ բովանդակութեամբ, ոչ թւերով մազաչափ չեն տարբերւում իրարից: Բացէք ռուս հեղինակի դասագրքի որ և է էջը, կարդացէք այդ էջի առաջի պատահող խնդիրը, չտո՞վ վերցրէք հաջ հեղինակի դասագրքի նոյն համարով խնդիրը և դուք կը տեսնէք, որ դուրս ունէք տառ առ տառ, կէտ առ կէտ թարգմանութեան հետ: Այդ ամենից շատ մարդ մնում է զարմացած, թէ ինչպէս պ. Գրիգորիս Երզնկեանցը օրը ցերեկով ստա է խօսում, հռչակելով իր դասագիրքը փոխադրութիւն և ոչ թէ թարգմանութիւն: Դա առնազն անբարեխղճութիւն է: Նրբ մարդիկ գործելով որ և է լանցանք, կամենում են իրանց արդարացրել, բնականաբար զիմում են անբարեխղճ միջոցներով: Նոյնը անում է և պ. Երզնկեանցը: Որպէս զի խաբուսիկ հիմք ունենալ ասելու, որ իր դասագիրքը փոխադրութիւն է և ոչ թէ թարգմանութիւն, նա զիմում է հետեւալ աչքակապութեան: Գոյնները, բացի 752 խնդիրները, իր դասագրքի վերջում զետեղել է միշտ թւական օրինակներ. արտագրելով այդ օրինակները ամբողջուն, հաջ հեղինակը աւելացրել է իրանից և այլ օրինակներ, թէ ինչ քանակութեամբ և ինչպիսի արժէք ունեցող, կարգեմք աչք րոպէին: Ռուս հեղինակը երկրորդ տարաւ դասընթացքի համար տւել է 513

խնդիրներ և 424 թւական վարժութիւններ: Այդ ամենը արտագրելով, հաջ հեղինակը իրանից աւելացրել է 16 թւական վարժութիւններ: Օտար հեղինակի 513 խնդիրները բառ առ բառ թարգմանելով, առանց զէթ մի հատ ինքնուրոյն խնդիր աւելացնելու և միայն նոր 424 թւական օրինակներին կցորդելով 16 ողորակի թւական օրինակներ, միթէ վերին աստիճանի անբարեխղճութիւն, նոյն իսկ անազնութիւն, չի լինիլ հռչակել իր դասագիրքը փոխադրութիւն և ոչ թէ թարգմանութիւն: Առաջի տարաւ դասընթացքում Գոյնները զետեղել է 239 խնդիրներ և 102 թւական վարժութիւններ. պ. Երզնկեանցը 239 խնդիրները դարձեալ բառ առ բառ թարգմանելով, առանց սեպական գէթ մի խնդիր տալու, 102 թւական օրինակներին մէջ-մէջ աւելացրել է այլ օրինակներ 110 թւերի սահմաններում: Այդ աւելորդ օրինակները ոչինչ հմտութիւն, ոչինչ աշխատութիւն չեն պահանջում: Իւրաքանչիւր ուսուցիչ, որքան էլ լինի սղէտ, ամեն մի րոպեում կարող էր կազմել հարկւրաւոր համանման թւական վարժութիւններ: Անհամեմատ դժւար է և առանձին հմտութիւն և աշխատանք է պահանջում խնդիրներ կազմելը: Իսկ խնդիրներ, ինչպէս ասացինք, պ. Երզնկեանցը ինքը չէ տալիս և ոչ մի հատ: Բացի այդ ամենը, մինչդեռ ռուս հեղինակի թւական օրինակները դասաւորւած են խիստ սխտեմատիկաբար, պ. Երզնկեանցի վարժութիւններին մէջ սխտեմատ ասած բանը աւելորդ է հաշ-

ւած, որով և բացատրուում է հետեւեալ հանգամանքը: ինչպէս չարտնի է, կան բազմապատկման և բաժանման աղիւսակներ, բայց կան և գումարման ու հանման աղիւսակներ, որ շատ ուսուցիչներին դեռ չարտնի էլ չեն: Նրեում է գումարման և հանման աղիւսակների մասին պ. Նրդնկեանցն էլ գաղափար չունի, ալլապէս նա Գոլդենբերգի գումարման և հանման աղիւսակները սովորեցնելու նպատակով աւած թւական վարժութիւնները, իր աւելացրած օրինակներով, խառնաշփոթելով խառն էր դարձնել:

Գորա հակառակ բազմապատկման աղիւսակները ընդհանուրին չարտնի են, և ալլապատճառով ալլազիտէ նաև պ. Նրդնկեանցը, որը ալլազործողութիւնների աղիւսակներում փոփոխութիւն անել իրան չի թուաւել: Մեր թարգմանիչը հետևապէս չի հասկացել որ Գոլդենբերգի բնագրի 51-երորդ էջում գրած թւանշանները աղիւսակներ են և ոչ վարժութիւններ:

Նւ ալլապէս, պ. Նրդնկեանցը Գոլդենբերգի 752 խնդիրները բառ առ բառ թարգմանելով և ուսու հեղինակի տաած թւական օրինակներին աւելացնելով թէ քանակութեամբ և թէ արժողութեամբ ոչինչ նշանակութիւն չունեցող վարժութիւններ, ունեցիլ է մի նպատակ՝ թող փչել մարդկանց աչքին, վարագուրել իր անբարեխղճութիւնը: Այս վերին աստիճանի անբարեխղճութիւն է՝ թարգմանել մի դասագիրք և աւելացնելով մի քանի ողորմելի, աւելորդ և խառնըլիկորդ թւական վարժու-

թիւներ, հաւատացնել մարդկանց, որ իր դասագիրքը կազմելիս միայն «օգտւել է» օտար հեղինակից «շատ փոփոխութիւններ անելով և բոլորովին ինքնուրոյն ձև տալով մեր գիւղական և քաղաքային մանկանց կեանքի պայմանների համաձայն...»:

Պ. Նրդնկեանցը կարող է վերականգնել իր բարեխղճութիւնը, դասագրքի 3-րդ տպագրութեան ճակատին դնելով Գոլդենբերգի անունը և պարզապէս խոստովանելով իր թարգմանութիւնը, ինչպէս արել է, օրինակ, Սիմէօնեանցը հանգուցեալ Նւտուշեակու վերաբերեալ:

Դառնանք դասագրքերի բովանդակութեան: Պ. Նրդնկեանցի թարգմանած դասագրքում առաջին տարւալ ընթացքում անցնելիք խնդիրները և օրինակները վերցրած են 1—10 թւերի սահմաններից: Ասել է հալ հեղինակը կուրօրէն թարգմանելով ուսու հեղինակին, բոլորովին ի նկատի չէ առել ուսուց և հալոց դպրոցների ծրագիրների տարբերութիւնը:

Բանը այն է որ, լուսաւորութեան նախարարութեան ծրագրի համեմատ, ներքին Ռուսաստանի տարրական դպրոցների Ա. բաժանմունքում պէտք է անցնել թւաբանական չորս գործողութիւնները 1—10 թւերի սահմաններում, որի համեմատ և Գոլդենբերգը կազմել է իր դասագիրքը:

Մեր ծխական դպրոցների Ա. բաժանման մէջ, համեմատ վեհափառ կաթողիկոսից հատատւած ծրագրի, պէտք է անցնել թւաբանական չորս գործողութիւնները 1—20 թւերի

սահմաններում:

Հետևաբար պ. Սրգենկեանցի թարգմանած դասագիրքը տալով խնդիրների և օրինակների միայն 1—10 թվերի սահմաններում, մեղանշում է հալ դպրոցների դէմ, կիսով չափ կորցնելով իր արժէքը, որովհետև կարող է ծառայել իր նպատակին միայն մինչև չունար ամիսը: Հալ թարգմանչին մնում է կազմել և աւելացնել իր դասագրքին 10—20 թվերի սահմաններից վերցրած նոյնքան խնդիրներ և օրինակներ, որքան խնդիրներ (239) և օրինակներ (102) բերած են 1—10 թվերի սահմաններից: Միայն այդ ժամանակ պ. Սրգենկեանցի Ա. տարալ դասագիրքը կարող է ընդունւել հալ դպրոցների Ա. բաժանմունքում. միայն ալդպէս վարւելով հալ հեղինակը Գուղենբերգի դասագիրքը չարմարեցրած կլինի մեր դպրոցական կեանքի հանգամանքներին և ոչ թէ մի քանի ողորմելի, աւելորդ և խառնրվնդոր թակահն օրինակներ աւելացնելով...

Գուղենբերգի դասագրքի երկրորդ էական պակասութիւնը կաւանում է նորանում, որ ալնտեղ կան բաւական թւով դժարամարս և 2-րդ բաժանման աշակերտների հասկացողութեան համար անմատչելի խնդիրներ, Բերենք մի քանի օրինակներ.

1. Վաճառականը 25 արշին սև և կապուտ մահուդ 76 մանէթով ծախեց. սև մահուդի արշինի համար ստացաւ 6 մանէթ, իսկ կապուտի արշինի համար—4, Նա որքան սև և որքան կապուտ մահուդ ծախեց:

Դա խիստալէս ալգեբրական և ոչ թէ թւաբանական խնդիր է, և ես

փորձով գիտեմ, որ ոչ թէ 2-րդ, այլ 5-րդ բաժանման շատ աշակերտներ չեն կարողացել լուծել դորան. գուցէ շատերը չհաւատան, բայց և ալնպէս իրողութիւն է, որ Ներսէսեան դպրոցը աւարտած մի ուսուցիչ ալդ խնդիրը չկարողացաւ լուծել:

Պակաս դժարամարս և անմատչելի չեն և հետևեալ խնդիրները:

2. Երկու տեսակ շաքարաւաղ կար. մէկի գրաւնքան 11 կոպէկ արժէր, իսկ միւսինը—16. դոցանից խառնուրդ կազմեցին և գրաւնքան 12 կոպէկով ծախեցին: Ամբողջ խառնուրդը ինչքան է քաշուի, եթէ որ ստորին տեսակ շաքարաւաղից 72 գրաւնքալ է վերցրած:

3. Երեք գրագիր ձեռագրից 84 թերթ արտագրեցին. առաջինը երկրորդից, իսկ երկրորդը երրորդից՝ երկու-երկու անգամ աւելի էին արտագրել: Նոքա աշխատանքի վարձը ինչպէս պէտք է բաժանէին, եթէ իւրաքանչիւր 6 թերթի արտագրութեան համար նոցա մի մանէթ էին տալիս:

4. Արհեստանոցի տէրը հաշւեց, որ իր առած նաւթը միայն 16 օր կը բաւականանայ, եթէ ամենալն օր 18 լապտերները—օրէնը 6 ժամ վառւէին: Ալդ նաւթը քանի օր կը բաւականանայ, եթէ որ 12 լապտերները օրական 8 ժամ վառւելու լինեն:

Համանման դժարամարս և 2-րդ տարալ համար չափից դուրս բարդ խնդիրներ շատ կան դասագրքում. դոքա աշակերտների մտաւոր ուժերը, զատողութիւնը կրթելու, զարդացնելու փոխարէն, միայն կ'ըլլատեն, կրթացնեն, որովհետև իւրա-

քանչիւր ուժից բարձր աշխատութիւն միայն կործանիչ հետեանքներ է ունենում:

Գանք պ. Նրդնկեանցի թարգմանած դասագրքի երրորդ էական պակասութեան: Կար ժամանակ, երբ մանկավարժները, օրինակ, Նստուշեակին, Ա. և Բ. բաժանմունքներում թարգմանական չորս գործողութիւնները անցնում էին միանգամից, անմիջապէս առաջարկելով խնդիրներ չորս գործողութիւններով խառն: Գասառութեան ալդ եղանակը ենթարկելով աշակերտին մի քանի դժարութիւնների միանգամից, մեղանչում էր մանկավարժութեան անկանոնի դէմ, որ ասում է՝ միանգամից մի դժարութիւն—ПО ОДНОМУ ТРУДНОСТИ ЗА РАЗЫ—Նւիրաւ, աշակերտը ստիպւած էր միանգամից ընթանել և խնդրի բովանդակութիւնը և նրա թարգմանական իմաստը և չորս գործողութիւնների առանձին առանձին էութիւնը և ալդ գործողութիւնների զտակցաբար և արագութեամբ կատարելու զանազան միջոցները, որ հնչտ բաներ չեն: Ուստի թարգմանութեան դասատուութեան ալդ եղանակի դէմ վերջին ժամանակները կռիւ ակնաց, որի հետեանքը եղաւ նոր մեթոդի ստեղծումը: Այժմ մանկավարժները նախ սովորեցնում են թարգմանական գործողութիւնները առանձին-առանձին և ապա դիմում չորս գործողութիւններով խառն խնդիրներին: Նոր մեթոդի զլխաւոր ներկայացուցիչներից մէկն էլ պ. Գոլդենբերգն է: միայն չարդելի մանկավարժը, կարճեւ հին մեթոդի ազդեցութեան տակ,

առանձին-առանձին գործողութիւնների վրա քիչ է ուշք դարձրել, որ կհաստատենք երեք կարգ փաստերով: Նախ՝ երկրորդ բաժանմունքում 20—100 թւերի սահմաններում, հանման գործողութեան բոլոր աստիճանները ուսումնասիրելու համար առաջարկում է ընդ ամենը 28 խնդիր, որ հարկաւ քիչ է: Նոյնը կարելի է ասել մնացած 3 գործողութիւնների մասին. երկրորդ, իւրաքանչիւր ընտազալ գործողութիւնը անցնելիս, նախկին գործողութիւնները միանգամայն մոռացութեան է տալիս, չկրկնելով նոցա. ալդպէս բաղմապատկաման գործողութիւնը ուսումնասիրելիս, չէ տալիս ոչ մի խնդիր գումարման կամ հանման գործողութիւններով. իսկ երբ դիմում է բաժանման գործողութեան ուսումնասիրութեան, չէ առաջարկում ոչ մի խնդիր գումարման, հանման և կամ բաղմապատկման գործողութիւններով: Ալդ եղանակով աշակերտները մի կողմից սովորելով նոր գործողութիւն, միւս կողմից անցած գործողութիւնները մոռացութեան կը տան և հետեւաբար լաւ նախապատրաստւած չեն լինիլ չորս գործողութիւններով խառն խնդիրներին լաջողութեամբ անցնելու: Նրբորդ՝ առանձին առանձին գործողութիւնների զանազան աստիճանները ուսումնասիրելիս, նորագոյն մանկավարժներից շատերը, օր. Լուրենց, խնդիրներին կից տալիս են և թական վարժութիւններ. ալդ չէ անում պ. Գոլդենբերգը, բաւականաչափով զրքի վերջը գրած օրինակներով: Ի հարկէ հմուտ և բարեխիղճ

ուսուցիչը կարող է օգտուել ալդ վար-
ժութիւններից, ընտրելով համապա-
տասխան օրինակները, բալց որով-
հետև ալդպիսի ուսուցիչներ հաշիւ
թէ շատ ունենանք, ուստի ցան-
կալի է, որ խնդիրներին կից լինէին
համապատասխան օրինակներ. ալդ
ձևով պ. Գոլդենբերգի մեթոդի գաղա-
նիքը կպարզւէր նոյն իսկ անհմուտ
ուսուցիչների համար:

Մեր արած երեք նկատողութիւն-
ներով կամեցանք հաստատել մի բան.
ալն է, որ Գոլդենբերգը թւաբանա-
կան առանձին գործողութիւնների
վրայ քիչ է ուշք դարձրել, մի հան-
գամանք, որ կազմում է պ. Նրդն-
կեանցի թարգմանած դասագրքի
3-րդ էական պակասութիւնը:

Զնալելով լիշատակած բոլոր թե-
ութիւններին, Գոլդենբերգի դասա-
գիրքը, գլխաւորապէս երկրորդ տար-
ւալ դասընթացքը, մեր դպրոցներում
ընդունած դասագրքերի մէջ ամենա-
լաւը, ամենաօգտակարն է: Առաջին
ահագին առաւելութիւնը, որ գտնում
ենք ուսու հեղինակի դասագրքում,
կապւում է նրանում, որ նրա 752
խնդիրները և 500-ից ավելի թւական
վարժութիւնները դասաւորւած են
վերին աստիճանի սիստեմատիկա-
բար. ամեն մի խնդրի, ամեն մի
թւական օրինակ մի կողմից լինե-
լով հետևանք նախընթաց դա-
սի, միւս կողմից կազմում են
անհրաժեշտ հիմք հետևեալ վարժու-
թիւնների, Հեշտից դէպի դժարը,
պարզից դէպի բարդը,—ահա ման-
կավարժութեան ամենամեծ սկզ-
բունքը, և ալդ սկզբունքին Գոլդեն-
բերգը ծառայել է մեծ լաջողու-

թեամբ, խիստ հետևողականութեամբ,
շատ ու շատ փետ թողնելով մեր
բոլոր բաժանմունքներում գործած-
ւող վարդ ու վերոյ անսխտեմ կազ-
մած դասագրքերը:

Ալդպէս առաջին հարկերակի սահ-
մաններում գումարման գործողութիւ-
նը սովորեցնելու նպատակով բերած
թէ պարզ խնդիրները (տես 36-րդ ե-
րես) և թէ օրինակները դասաւորւած
են հետևեալ եօթ աստիճաններով, ո-
րոնցից իւրաքանչիւրը նախապա-
րաստութիւն է հետևեալների:

1. Տասնեակների գումարումն—
40+50 կամ 20+60:

2. Տասնեակների և միաւորների
գումարումը—30+7 կամ 50+49:

3. Իւրաքանչիւր գումարելին
բաղկացած է տասնեակից և միաւո-
րից, միայն միաւորների գումարը
նոր տասնեակ չէ գոյացնում—42+55
կամ 24+72:

Ահա չարքը.

1) 40+50 կամ 60+20 և ալն.

2) 30+7 կամ 50+49 « »

3) 49+55 կամ 24+72 « »

4) 37+3 կամ 85+5 « »

5) 67+23 կամ 41+59 « »

6) 36+7 կամ 77+9 « »

7) 27+45 կամ 36+59 « »

Իւրաքանչիւր ուսուցչին հասկա-
նալի է թէ որքան ալդ աստիճան-
ները իրար հետ շղթայւած ու սերտ
կապւած են, զնալով աստիճանա-
բար հեշտից դէպի դժարը, Նոյնա-
նման հետևողականութիւն կգտնենք
և ալ գործողութիւնները ուսումնա-
սիրելիս. նոյնպէս և բարդ խնդիր-
ների դասաւորութեան մէջ, վեր-
ջինիս համար էլ մի ապացոյց:

573. Երկու հիւան աթոռներ նորոգելու համար 68 մանէթ ստացան. մէկը 19 աթոռ նորոգեց, իսկ միւսը — 15: Խւրաքանչիւր հիւան որքան փող ստացաւ:

474. Երեք եղբայր չորս դաստաթուղթ գնեցին. մէկը 15 կոպէկ տւեց, միւսը — 14, իսկ երրորդը — 19: Խւրաքանչիւր եղբայր որքան թուղթ պէտք է ստանալ:

Միթէ հարկատու է ասել որ երկրորդ խնդիրը, լինելով աւելի բարդ, աշխատանքաւոր ինքն ըստ ինքեան հեշտութեամբ կլօծւի, եթէ առաջին խնդիրը աշակերտները գիտակցաբար հասկացել և լուծել են: Կրկնում ենք, թէ պարզ ու բարդ խնդիրների և թէ օրինակների վերին աստիճանի սխտեսմատիկաբար դասաւորութեան կողմից Գոլդենբերգի դասագիրքը մեր մէջ իր նմանը չունի:

Անք պարզեցինք Գոլդենբերգի դասագրքի առաջին և ամենաշակաւն արժանաւորութիւնը. Երկրորդ՝ Գոլդենբերգի խնդիրները, վերցրած լինելով կեանքի բազմազան հանգամանքներից, թէ իրանց բովանդակութեամբ և թէ մանաւանդ թաքանակաւն իմաստով, բարդութեամբ, խիստ բազմակողմանի են: Մի կողմ թողնելով վերը լիշած մի շարք դժարամարտ և անմատչելի խնդիրները, մնացածներում մենք կուենանք աշակերտների մտքին, դատողութեան լի ու լի մտնող տող նպատակաւորմար նիւթ: Այդ խնդիրները ոչ ալնքան պարզ են, որ քնացնեն, թուպանեն երկխալի մտաւոր ուժերը, ինչպէս օր. Հենչելի խնդիրները, և ոչ էլ

ալնքան դժւար, որ ջլատեն, ուժասպառ դարձնեն նոցա. հետեւաբար հիւանալի զէնք են՝ ճերկալացնում մանուկների մտածելու, դատելու ընդունակութիւնը դարգացնելու համար: Մեր խօսքերը զգալի դարձնելու համար բերենք երկու-երկու օրինակներ Գոլդենբերգից և Հենչելից:

Գոլդենբերգից.

Այս հեղինակի խնդիրները վերջանում են դասագրքի 73 երեսում. ահա 71 երեսից արտագրած 3 խնդիրներ:

541. Մի հիւան 8 օրում 87 չըրջանակ շինեց. առաջին 3 օրում — օրէնը 13 չըջանակ էր շինում, իսկ հետեւաւ 4 օրում՝ օրական 9 չըջանակ: Ութերորդ օրւայ շինած չըջանակները քանիսն են:

526. Գիւղացին 51 արշին երկարութիւն ունեցող հաստ պարանը 4 կտոր արեց, ալնպէս որ առաջի կտորը՝ 14 արշին դուրս եկաւ, երկրորդը — 13, իսկ մնացած երկու կտորը հաւասար: Վերջին երկու կտորներն ինչ երկարութիւն ունեցան:

619. Ջրամբարի մէջ երկու խողովակ է բերած. մի խողովակից մի րոպէում ներս է թափւում 10 դոլլ ջուր, իսկ միւսից դուրս է գնում մի րոպէում — 6 դոլլ: Ջրամբարումը ինչքան ջուր կը լինի, եթէ որ 2 խողովակն էլ 7 րոպէ բաց թողնեն:

Հենչելից.

1) 65 արշին մահողից դերձակը 5 չուխաւ և 2 շարւար է կարում. մէկ զոգին որքան է կտրում:

2) 75 օրւայ ջուրը 5 արտի մէջ ջրում է հաւասարապէս. իւրաքան-

չիւրին որքան է հասնում:

3) 80 ծառ 5 կարգով են տնկած, հաւասար հաւասար չափով. 3 կարգում որքան ծառ են:

Ի՞նչ ասել կուզէ, որ Գողգնեբերդի խնդիրները անհամեմատ չառնիւթ են տալիս երեսաների մտածողութեան, դատողութեան համար, քան Հենչելի խնդիրները:

Գործա Գողգնեբերդի միջին բարդութեան խնդիրներն են, կան և աւելի դժարները, թէ և մատչելի:

Գողգնեբերդի դասագրքի պարզած երկու արժանատութիւնները մեր աչքում ալնքան ահագին նշանակութիւն ունին, որ առատութեամբ լրացնելով դասագրքի թերութիւնները միանգամայն աւելորդ են դարձնում կանգ առնել նրա այլ առաւելութիւնների վրայ, ուստի թող եւ տալիս ինձ վերջին նկատողութիւն լեզւի վերաբերեալ. Գողգնեբերդը, ինչպէս չափնում է իր չափաւորանում, որ և դառել է պ. Նրզնկեանցի գողանովի չափաբանը, դասագրքի լեզւին վերաբերել է մեծ խնամքով. Խրաքանչիւր առարկայ պահանջում է համապատասխան լեզու. թաքանութեան, մաթիմատիկայի լեզուն պէտք է լինի պարզ, որոշ, կարճ, լակոնական. ապա ամենը տեղի ունին ուսու հեղի-

նակի դասագրքում, հետեւաբար և պ. Նրզնկեանցի թարգմանութեան մէջ. միայն հալ հեղինակը հառ-հառ թող է տւել քմահաճ-անճիշտ թարգմանութիւններ, օրինակ,
 ОТОЖРЪ — հիւան և ատաղձագործ:
 Бичевка — և պարան և ճոպան:
 Лутъ — և խոտ հարք և մարգագետին և ալն:

Ամիոփելով մեր ասածները, դաւիւս ենք հետեւալ եզրակացութիւններին. Պ. Նրզնկեանցի երկրորդ տարւալ դասագրքը մեր դպրոցներում ընդունած թարգմանական դասագրքերից ամենալաւը, ամենաօգտակարն է, ուստի արժանի է տարածման, ման, մանաւանդ եթէ մատնացոյց արած թերութիւնները ուղղւէին. Պ. Նրզնկեանցի Ա. տարւալ դասագրքը մեր դպրոցների համար աննպատակաւարմար է, քանի որ տալիս է նիւթ միայն մինչև չունար ամիսը, և որովհետև մինչև ապա ժամանակ աշակերտները, գրել-կարդալ նոր սովորելով, չեն կարող օգտւել դասագրքից, հետեւաբար պ. Նրզնկեանցի թարգմանած Ա. տարւալ դասագրքը չպէտք է տալ աշակերտների ձեռք. բայց ինքը ուսուցիչը կարող է օգտւել մինչև չունարը նիւթ ունենալու համար:

Պ. ՄԵԼՔ.